

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 6, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338

*В. М. Хопчан,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

*V. M. Khorchan,
Ph.D., Associate Professor of Economics, Ternopil National Economic University, Ternopil*

THEORETICAL BASIS OF EVALUATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE REGION

У статті виділено основні проблеми та тенденції ефективного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України, що визначають напрям і динаміку вкладень. Досліджено основні фактори, що впливають на процес формування рейтингу інвестиційної привабливості. Визначено стратегічні напрями розвитку для покращення ефективності використання інвестицій. Виходячи з аналізу сучасної ситуації на ринку інвестицій України, автор доводить, що при визначенні інвестиційної привабливості регіонів України слід враховувати фактори інвестиційного потенціалу, що виходять із особливостей кожного конкретного регіону. Запропоновано напрями раціоналізації функціонування і розвитку інвестиційних вкладень з урахуванням міжнародного досвіду. Розроблено критерії інвестиційної привабливості.

Оцінювання інвестиційної привабливості регіонів країни надає важливу інформацію для вітчизняних та зарубіжних інвесторів щодо напрямків вкладання капіталу, підвищує рівень інформаційної забезпеченості під час прийняття важливих інвестиційних рішень.

The article highlights the key issues and trends effective evaluation of investment attractiveness of regions of Ukraine, which define the direction and dynamics of investments. The main factors influencing the process of formation of the rating of investment attractiveness. Defined strategic directions of development to improve the efficiency of investments. Based on the analysis of the current situation on the investment market of Ukraine, the author proves that for the determination of investment attractiveness of Ukrainian regions should take into account the factors of the investment potential that come out of the peculiarities of each particular region. The proposed direction streamline the functioning and development of investments, taking into account international experience. Developed criteria of investment attractiveness. Evaluation of investment attractiveness of regions of the country provides important information for domestic and foreign investors concerning directions of capital investments, increases the level of information security when making important investment decisions.

Ключові слова: *інвестиційна привабливість, ефективність інвестування, інвестиційний клімат, життєвий цикл, фактори, критерії, методики оцінки інвестиційної привабливості.*

Key words: *investment attractiveness, efficiency of investments, investment climate, life cycle factors, criteria, methods of evaluation of investment attractiveness.*

Постановка проблеми. Ефективність інвестування в будь-який регіон, залежить від того, які загалом умови створені для підприємницької діяльності, який рівень інвестиційної привабливості в регіоні, де знаходиться об'єкт інвестування.

Інвестиційна привабливість регіонів – це інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення фінансових ресурсів та врахування ряду інших факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінці інвестиційної привабливості регіонів, присвятили свої наукові праці такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Бланк І. А., Буткевич С. К., Гапак Н. М., Гомельська В. В., Васильєва Т. А., Винниченко Н.В., Гриценко Л.Л., Данилов А. І., Кузьменко В. В., Онищенко О. А., Стеченко В. М., Хмарська І. В., Чернявська Т. А. та інші, які зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних основ оцінки інвестиційної привабливості регіонів в цілому, конкретних об'єктів інвестування, визначили вплив ряду факторів на формування інвестиційного потенціалу регіону, забезпечення умов його збереження та нарощування.

Завданням даної статті є теоретична інтерпретація інтегральних показників, які оцінюють інвестиційну привабливість регіону та методика їх розрахунку.

Виклад основного матеріалу.

Основна мета вивчення інвестиційної привабливості галузей економіки і регіонів полягає в забезпеченні диверсифікації їх діяльності, особливо у сфері реального інвестування. Для інвестора, що приймає інвестиційне рішення, важливо визначити, в якій галузі і в економічному регіоні з найбільшою ефективністю може бути здійснений конкретний інвестиційний проект, які напрями інвестицій будуть мати найкращі перспективи і забезпечать високий дохід на вкладений капітал.

Оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості галузей економіки і регіонів здійснюються тими ж способами і в тій же послідовності, що і на макроекономічному рівні (моніторинг системи інформативних показників; побудова системи аналітичних показників, їх аналіз і оцінка; прогнозування інвестиційної привабливості).

При оцінці рівня ефективності діяльності галузі в якості аналітичного показника може бути прийнятий рівень прибутковості використовуваних активів. Він розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (або балансового прибутку) до загальної суми використовуваних активів. Крім того, повинні враховуватися фактор інфляції, політика оподаткування продукції і прибутку, рівень витрат, відпускні ціни на продукцію та інші фактори.

Оцінка рівня перспективності розвитку галузі ведеться за наступними аналітичними показниками: вагомість галузі в економіці; стійкість галузі до економічного спаду в економіці в цілому; соціальна значимість галузі (показник чисельності зайнятих працівників); забезпеченість перспектив зростання власними фінансовими ресурсами.

Аналітичними показниками оцінки рівня інвестиційних ризиків галузі є: рівень внутрішньої конкуренції; рівень інфляційної стійкості продукції та ін.

У процесі оцінки та прогнозування інвестиційної привабливості галузей важливо враховувати їх життєвий цикл, що складається з фаз народження, зростання, розширення, зрілості і спаду.

Фаза народження характеризує розробку і впровадження принципово нових видів товарів і послуг, потреба в яких викликає будівництво нових підприємств, складових надалі самостійної підгалузі, а потім і галузі.

Фаза зростання пов'язана з визнанням споживачами нових видів товарів, швидким зростанням попиту на них.

Фаза розширення є періодом між високими темпами зростання числа нових підприємств у галузі та стабілізацією цього зростання.

Фаза зрілості визначає період найбільшого обсягу попиту на товари галузі, вдосконалення якісних характеристик продукції. Основний обсяг інвестицій спрямовується на модернізацію устаткування та технічне переозброєння виробництва.

Фаза спаду завершує життєвий цикл галузі і характеризує період різкого зменшення попиту на продукцію у зв'язку з розвитком нових галузей, товари яких замінюють застарілі.

Для оцінки та прогнозування інвестиційної привабливості регіонів повинні враховуватися особливості державної регіональної політики, що забезпечують ефективний розвиток окремих регіонів на базі раціонального використання різноманітних економічних можливостей кожного регіону, оптимальної їх інтеграції, поділу праці і взаємної кооперації.

Аналіз існуючих методик показав, що за основоположну доцільно прийняти рейтингову методику Бланка І. О. [1], за якою інвестиційна привабливість регіонів розраховується як інтегральний показник на базі визначених п'яти груп синтетичних показників (рис. 1).

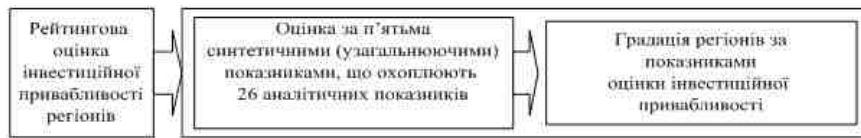

Рис. 1. Схема рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіонів

Методики оцінки інвестиційної привабливості регіонів, що ґрунтуються на рейтинговому підході, спрямовані на аналіз різних аспектів розвитку регіону та формування на їхній основі аналітичних показників і подальшу консолідацію їх у синтетичні показники за групами, на базі яких формується інтегральний показник [2; 7; 8].

Існують аналогічні методики, які дозволяють у першому наближенні оцінити інвестиційну привабливість регіону за певною кількістю різнопланових критеріїв (рис. 2).

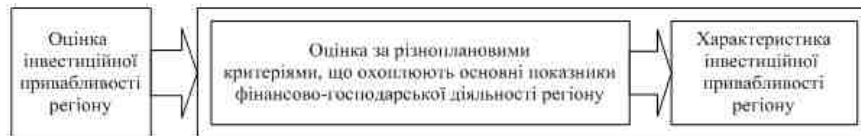

Рис. 2. Схема оцінки інвестиційної привабливості регіону за різноплановими критеріями

Як приклад, можна розглянути методику, в якій оцінюються фактори впливу за такими десятима групами показників: природно-ресурсний потенціал, демографічна ситуація, економічний потенціал, рівень економічного розвитку, економічна активність, рівень життя населення, стан регіональних фінансів, хід економічних реформ, політична орієнтація, стійкість і впливовість регіональних структур [8]. Відома також методика рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіонів, де використані найважливіші фактори економічного розвитку регіону, такі як показники ринкової і фінансової інфраструктури та стану людських ресурсів. У цій методиці застосовується математична модель і методика обробки статистичних даних "Інституту реформ"[8]. Вказана методика дозволяє провести ранжування регіонів за рівнем інвестиційної привабливості і виявити потенційно привабливі регіони інвестування.

Заслужує на увагу методика оцінки інвестиційної привабливості міст та районів України, яка ілюструє загальний рейтинг інвестиційної привабливості регіонів, розроблена науковими співробітниками Київського економічного інституту. Методика враховує незалежний вплив чотирьох груп факторів: економічну групу, інфраструктурну, зовнішньо-економічну та групу трудових ресурсів (рис. 3).

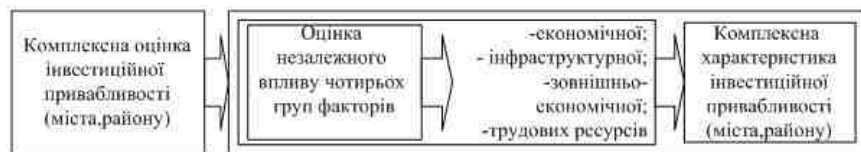

Рис. 3. Схема комплексної оцінки інвестиційної привабливості (міста, району)

Методика розрахована на комплексній оцінці інвестиційної привабливості міста або району, оскільки включає як економічні, так і неекономічні фактори. За результатами досліджень розроблена карта інвестиційної привабливості України, яка показує загальний рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. Враховуючи різноманітні дослідження на тему інвестиційної привабливості регіону можна сказати, що оцінка інвестиційної привабливості регіону (інвестиційного рейтингу) має базуватися, на нашу думку, на врахуванні наступних елементів:

1. Обґрунтування вибору системи показників для рейтингової оцінки.
2. Встановлення періоду оцінки інвестиційного рейтингу (рік, пів року, квартал, місяць).
3. Вибір методики розрахунку рейтингу.
4. Вибір виду рейтингової оцінки (частковий, інтегральний, динамічний рейтинг).

За оцінками інвесторів і на нашу думку найбільш важливими при прийнятті рішення про місце та обсяги інвестицій є наступні п'ять укрупнених груп показників:

- 1) економічний розвиток регіону;
- 2) ринкова інфраструктура;
- 3) фінансовий сектор;
- 4) людські ресурси.

Система показників може доповнюватися або зменшуватися в залежності від періоду визначення інвестиційного рейтингу. Так, піврічний рейтинг розраховується на основі скороченого переліку показників по відношенню до річного рейтингу.

Кожен з регіонів має ряд специфічних особливостей, що впливають на інвестиційну привабливість, тому інвестиційний клімат який складається в регіоні за різними напрямками інвестиційної діяльності визначається із рівня ризиків.

Існуючі ризики діляться на дві групи. Перша група пов'язана з виробничо-маркетинговим ланцюжком, друга - з рівнем криміногенної ситуації, ефективністю супроводу інвестиційного проекту, управлінською інфраструктурою регіону.

Синтетичними (узгальненими) показниками оцінки інвестиційної привабливості регіонів можуть бути: рівень загальноекономічного розвитку; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури; демографічна характеристика; рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури; ступінь екологічних, кримінальних та інших видів ризиків.

При оцінюванні рівня загальноекономічного розвитку регіону вивчаються потенційна потреба в обсягах інвестування.

В склад аналітичних показників, що використовуються для такої оцінки, можуть входити, наприклад: питома вага регіону у ВВП; обсяг промислової продукції на душу населення; середній рівень заробітної плати працівників; обсяг і динаміка капітальних вкладень на одного мешканця; число підприємств усіх форм власності; питома вага збиткових підприємств у загальній кількості працюючих підприємств; рівень самозабезпеченості основними продуктами харчування; обсяг виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції на душу населення та ін.

При оцінці рівня розвитку інвестиційної інфраструктури регіону досліджуються можливості швидкої реалізації інвестиційних проектів. При цьому можуть розглядатися такі показники, як число підрядних будівельних підприємств усіх форм власності, обсяги місцевого виробництва основних видів будівельних матеріалів, виробництво енергетичних ресурсів на душу населення, щільність залізничних шляхів сполучення, щільність автомобільних доріг з твердим покриттям та ін.

В основі оцінки демографічної характеристики регіону лежать вивчення потенційного обсягу попиту населення на споживчі товари і послуги, можливості залучення кваліфікованої робочої для реалізації інвестиційних проектів. До числа аналізованих показників відносяться: питома вага населення регіону в загальній чисельності жителів країни; співвідношення міських і сільських жителів; питома вага населення, зайнятого на підприємствах усіх форм власності; рівень кваліфікації працівників, зайнятих у громадському виробництві та ін.

Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону оцінюється на основі реальних процесів, що ведуть до розвитку ринкових реформ і створення підприємницького клімату, а також ставлення органів місцевого самоврядування до цих процесів. Для такої оцінки можуть використовуватися питома вага приватизованих підприємств у загальному числі питома вага підприємств недержавної форми власності в загальній кількості, кількість спільних з іноземними партнерами підприємств, кількість банківських установ, страхових компаній, бірж та ін.

При оцінці рівня екологічних, кримінальних та інших ризиків вивчають ступінь безпеки інвестиційної діяльності в регіоні. У цих цілях аналізується: питома

вага підприємств із шкідливими викидами, що перевищують гранично допустимі норми, в загальній кількості промислових підприємств у регіоні; середній радіаційний фон у містах; рівень економічних злочинів в розрахунку на 100 тис. жителів; питома вага незавершених будівельних об'єктів у загальній кількості розпочатих та ін.

Кінцевим результатом оцінки та прогнозування інвестиційної привабливості галузей та регіонів є групування і ранжування відповідних галузей та регіонів за ступенем їх привабливості.

Ранжування здійснюється на основі кількісної оцінки синтетичних (узагальнених) показників. Формування кожного синтетичного показника окремої галузі і регіону проводиться за сукупністю аналітичних показників, що входять в їх склад. При цьому повинен враховуватися різний ступінь значущості окремих аналітичних показників, що встановлюється експертним шляхом. На основі кількісної оцінки груп синтетичних показників розраховується інтегральний показник інвестиційної привабливості галузей і регіонів. Оскільки окремі синтетичні показники відіграють різну роль у прийнятті інвестиційних рішень, інтегральний показник оцінки розраховується шляхом підсумовування добутків рангового значення кожного синтетичного показника на його вагомість у прийнятті інвестиційних рішень (у відсотках).

Значення розрахованого інтегрального показника може бути визначено як місце галузі або регіону в економіці в залежності від рівня інвестиційної привабливості. З цією метою галузі і регіони можуть ранжуватися за групами: надпривабливі, з достатньо високою інвестиційною привабливістю; привабливі, малопривабливі.

Інвестиційний рейтинг доповнюється і обумовлюється рейтингом ділової активності. Ділова активність визначається економічним станом промислових підприємств, в якості основних показників беруться:

- зміни обсягів виробництва;
- зміни обсягів реалізації;
- завантаженість виробництва;
- поточний фінансово-економічний стан;
- загальні показники економічного стану.

Висновки. Таким чином, вище викладене підтверджує висновок, що необхідно докорінно змінювати підходи до функціонування підприємств з метою активізації інвестиційної діяльності підприємств і регіону в цілому.

Література.

1. Бланк І.А. Інвестологія: наука про інвестування. / За ред. проф. С.К. Реверчука. – К.: Атіка, 2001. – С. 180.
2. Гайдучкий А.П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки / Гайдучкий А.П. // Економіка і прогнозування. – 2005. - №4. С. 119-129.
3. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрямки їх реалізації. / Гойко А.Ф - Віра – Р. Київ 1999 р.
4. Економічне есе. Інвестиційний рейтинг регіонів України. Аналітичне видання Інституту Реформ. Київ 2002 р. Випуски №2 (13) і №4 (15).
5. Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи. / Носова О.В. // Економіка та прогнозування. – 2003. - №3. С. 119-137.
6. Пересада А.А. Про інвестиційний процес в Україні. Лібра. Київ 1999 р.
7. Солдатенков В.В. Аналіз інвестиційного клімату України. Солдатенков В.В., Федоренко С.В. // Економіка та держава. – 2005. - №5. С. 17-20.
8. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів. /Уманець Т.В. // - ОДЕУ.- 2006.

References.

1. Blank, I.A. (2001), *Investolohiia: nauka pro investuvannia* [Investolohiya: the science of investing], Atika, Kyiv, Ukraine.
2. Hajduts'kyj, A.P. (2005), "Rating of investment attractiveness of the economy ", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol.4, pp. 119-129.
3. Hojko, A.F. (1999), *Metody otsinky efektyvnosti investysij ta priorytetni napriamky ikh realizatsii* [Methods for evaluating the effectiveness of investments and priorities for their implementation], Vira, Kyiv, Ukraine.
4. Instytut Reform (2002), "Economic essays. Investment ratings regions of Ukraine". *Analitychne vydannia Instytutu Reform*, vol. №2 (13) and №4 (15).
5. Nosova, O.V. (2003), "Rating of investment attractiveness of Ukraine: the main approaches ", *Ekonomika ta prohnozuvannia*, vol. 3, pp. 119-137.
6. Peresada, A.A. (1999), *Pro investysijnyj protses v Ukraini* [About the investment process in Ukraine], Libra, Kyiv, Ukraine.
7. Soldatenkov, V.V. and Fedorenko S.V. (2005), "The analysis of the investment climate in Ukraine ", *Ekonomika ta derzhava*, vol.5. pp. . 17-20.
8. Umanets', T.V. (2006), *Otsinka investysijnoi pryvabyvosti rehionu za dopomohoiu intehral'nykh indeksiv* [Evaluation of investment attractiveness of the region by means of integral indices], ODEU, Odesa, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"